

Володимир Канцір
доктор юридичних наук, професор
кафедри кримінального права і процесу,
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”

ВЗАЄМООБУМОВЛЕНІСТЬ НЕЛЕГАЛЬНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА МІЖНАРОДНОЇ ТЕРОРИСТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ

© Канцір В., 2017

Стаття присвячена розкриттю явища нелегальної міграції, яка, своєю чергою, є надзвичайно сприятливим середовищем для міжнародної терористичної діяльності. Саме у середовищі нелегальних мігрантів, терористичні організації підшукують безпосередніх виконавців терористичних актів, розповсюджують злочинні ідеї помсти, ненависті до “благополучних” держав та їх громадян.

Ключові слова: нелегальна міграція, тероризм, терористичний акт, насильство, ідеологічно мотивоване насильство, світове співтовариство, міжнародні відносини.

Владимир Канцир

ВЗАИМООБУСЛОВЛЕННОСТЬ НЕЛЕГАЛЬНЫХ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ И МЕЖДУНАРОДНОЙ ТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ

Статья посвящена раскрытию явления нелегальной миграции, которая, в свою очередь, является чрезвычайно благоприятной средой для международной террористической деятельности. Именно в среде нелегальных мигрантов, террористические организации подыскивают непосредственных исполнителей террористических актов, распространяют преступные идеи мести, ненависти к “благополучным” странам и их гражданам.

Ключевые слова: нелегальная миграция, терроризм, террористический акт, насилие, идеологически мотивированное насилие, мировое сообщество, международные отношения.

Volodymyr Kantsir
Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University
Department of Criminal Law
Sc.D., Prof

RELEVANCE OF ILLEGAL MIGRATION PROCESSES AND INTERNATIONAL TERRORISTIC ACTIVITY

The article is devoted to the disclosure of the phenomenon of illegal migration, which, in its turn, is an extremely favorable environment for international terroristic activities. It is in

the environment of illegal migrants that terrorist organizations look for direct perpetrators of terrorist acts, spread criminal ideas of revenge, hatred of “prosperous” countries and their citizens.

Key words: illegal migration, terrorism, terrorist act, violence, ideologically motivated violence, the international community, international relations.

Постановка проблеми. Міжнародний тероризм є багатогранним, багатоаспектним і полікаузальним явищем зі складною структурою та широкими мотиваційними компонентами. Сучасний тероризм (тероризм першої половини ХХІ сторіччя) є наслідком деконструктивних елементів глобалізації. З тероризмом межують процеси та явища, що характеризуються використанням міжнародними терористичними організаціями фактично неконтрольованого переміщення людей (міжнародної мобільності населення) для вчинення терористичних актів, передусім у Західній Європі. Слушним вбачається зазначити те, що “левову частку” нелегальних міграційних процесів складає такий вид злочинної (іноді терористичної) діяльності, як контрабанда людей. Такі нелегальні міграційні процеси належать до чималої гілки міжнародного тероризму, що, на превеликий жаль, стають щоразу активнішими, а боротьба з ними – дедалі складнішою. Дослідженню саме неконтрольованого переміщення людей і присвячена наша стаття.

Метою статті є вивчення тенденцій (зокрема і міграційних процесів), що впливають на активність міжнародного тероризму як негативного соціально-політичного явища.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний тероризм є органічним породженням сучасного світопорядку та інструментом боротьби різних геополітичних сил, породженням процесу глобалізації, його “зворотний компонент”.

На основі комплексного аналізу теоретико-методологічних підходів до розуміння міжнародного тероризму, можна запропонувати визначення останнього як “еманації Зла в буття людства”, спроби перетворення деструктивної ілюзії на дійсність завдяки суспільно небезпечній діяльності, яка супроводжується максимальним резонансом та полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні або загрози застосування насильства і спрямована на привернення уваги до певних поглядів, одержання, утримання влади у суспільстві або тиск на владні структури з метою прийняття (неприйняття) ними бажаних для терористів рішень.

Вивчення багатьох чинників, тенденцій, які впливають на активізацію сучасного міжнародного тероризму, як негативного, соціально-політичного явища показує, що сьогодні вони [чинники тероризму], так чи інакше, є похідною платформою від основної – глобалізаційних процесів.

Глобалізація для сучасного міжнародного співтовариства – процес об’єктивний та надзвичайно суперечливий. З одного боку, на тлі досягнень науково-технічного прогресу, різко загострилися екологічні й демографічні проблеми, а відставання і без того “слабких” держав – стало майже незворотним. При цьому відбувається лавиноподібний розвиток інформаційно-комунікаційні технології, з’являються нові портативні види зброї – з величезною руйнівною силою. Могутні процеси легальної й нелегальної імміграції в розвинені держави, що тільки посилюються через диспропорції в демографічній ситуації, яка, загалом, погіршується, неминуче роблять Західну цивілізацію усе більш вразливою, залежною від тих негативних процесів, що відбуваються у своєрідній “світовій резервації”. Доволі часто, під видом загальнолюдських цінностей, переслідуються не стільки національні, скільки кланові гео економічні та геополітичні інтереси. З іншого боку, кожна держава, яка здатна проводити самостійну зовнішню і внутрішню політику, має можливість домогтися рівноправних відносин з розвинутими державами і отримати значну вигоду від максимальної економічної інтеграції й активної участі в міжнародному співробітництві.

Різко зросли прояви націоналізму, особливо на хвилі формування нових держав. До того ж суттєво посилюються процеси урбанізації, а багато міст, особливо в регіонах “третього” світу, виявилися не готовими до надзвичайно інтенсивної міграції населення.

Фінансові джерела тероризму найрізноманітніші, як і саме це явище. Значна матеріальна допомога терористичним організаціям надходить від тіншового бізнесу, зокрема контрабанди, незаконної міграції, піратства, неправомірного використання державних субсидій і дотацій, фальшивомонетництва, наркобізнесу, проституції тощо. Велику частину фінансів отримують також від легального бізнесу: торгових підприємств, ігрових шоу, клубів, розповсюдження пропагандистських матеріалів.

Незаконна міграція і терористичні загрози. Розглядаючи потенційні небезпеки вчинення терористичного акту, слід звернути увагу на неврегульованість питання нелегальної міграції. Послаблення контролю у цій сфері може помітно впливати на становлення та діяльність на території нашої держави терористичних організацій. Нелегальна міграція, як негативне міжнародне явище, має каталізуючий вплив на тероризм.

Спробуємо оцінити масштаби **офіційної міграції** (виділено автором) до держав Європейського Союзу. У 2016 році було більш ніж 350 тисяч заявок шукачів притулку із Сирії, 170 тисяч з Афганістану, 120 з Іраку, 70 з Косово, 60 з Албанії. з України близько 20 тисяч. З цих заявок було підтверджено майже 300 000 заявок. Найбільше прийняла Німеччина – 140 910. Хоча, у перерахунку на 100 000 населення, найбільше прийняли Угорщина та Швеція (1800–1700). Різні національності їдуть до Європи з різних причин [1]. Цей потік людей заповнюється далеко не завжди лише законслухняними. Більше того, терористичні організації використовують його у цілях транспортування свого “готового” чи “напівфабрикатного” продукту – вже підготованих злочинців морально – психологічно, технічно, озброєнням.

Що ж до кількості іммігрантів в Україну (тобто іноземців, які проживають за посвідками на постійне проживання), вона становить 250 тис. осіб або трохи більше піввідсотка населення. В результаті воєнних подій на території держави, чисельність іммігрантів зменшилася. Найбільша кількість іммігрантів є громадянами пострадянських держав (понад 80 %). Більш ніж половина з них отримали дозволи на постійне проживання в державі на підставі близьких родинних зв'язків із громадянами України [2].

Проте, фактична кількість нелегальних мігрантів перевищує цей показник у кілька разів. Нелегальна міграція набуває організованих форм. Тільки за попередній період було затримано 129 організованих груп, що займалися незаконним переправленням осіб через державний кордон України. На жаль, динаміка нелегальної міграції в Україні викликає занепокоєння. Кількість нелегальних мігрантів в Україні зросла майже на 11 % порівняно з попередніми роками. Це відбулося незважаючи на значне посилення роботи правоохоронних органів у цьому напрямку: кількість видворених за межі України іноземців зросла на 15 %; кількість тих, кого довелося видворяти у примусовому порядку, зросла на 3 %, що свідчить про зростання серед іноземців тенденції до прямого непідкорення вимогам працівників правоохоронних органів. За порушення режиму перебування в Україні притягнуто до відповідальності 52,3 тис. іноземців та осіб без громадянства [3].

Останніми роками спостерігається стрімке зростання кількості затриманих незаконних мігрантів, які використовують територію України, щоб потрапити до Західної Європи. У середньому спостерігається щорічне зростання цього показника майже на 30 % [4, с. 144–145].

Безпосереднє наближення шенгенського простору до кордонів України, робить її територію привабливою для незаконних мігрантів з держав Південно-Східної Азії та Близького Сходу. Аналіз процесу незаконної міграції свідчить про зростання масштабів незаконної міграції громадян з пострадянських держав до держав Євросоюзу. Цьому сприяє безвізовий порядок в'їзду цих категорій в Україну, в тому числі за внутрішніми паспортами. Загостренню міграційної ситуації сприяє також необхідність виконання угод про приймання-передавання затриманих порушників законодавства з прикордонних питань з Євросоюзом та відсутність угод про реадмісію з Російською Федерацією, Білоруссю, а також рядом інших “держав-постачальників” незаконних мігрантів.

Варто зауважити, що за попередні роки, українські прикордонники, без перебільшення, стримали хвилю незаконної міграції до Західної Європи, затримавши близько 20 тисяч мігрантів. Це реальний внесок України до системи загальноєвропейської безпеки.

Особливої уваги правоохоронних органів, у тому числі на міжнародному рівні, потребує боротьба з торгівлею людьми, яка безпосередньо пов'язана з незаконною міграцією. Прикордонники України в пунктах пропуску виявляють громадян, які незаконно вивозяться за межі України, передусім жінок, під виглядом працевлаштування з метою подальшої сексуальної експлуатації, дітей, які вивозяться за кордон з порушенням чинного законодавства.

Незважаючи на широку співпрацю України з Європейським Союзом, усе ще триває активний пошук вирішення основного протиріччя у системі забезпечення прикордонної безпеки, а саме – між потребою у відкритості кордонів для міжнародного руху та необхідністю їх закриття для злочинності, у тому числі – терористичної спрямованості.

З аналізу оперативної інформації у сфері протидії нелегальній міграції та проявам міжнародного тероризму видно, що значна частина нелегальних мігрантів продовжує прибувати в Україну з регіонів, де активно діють терористичні та релігійно-екстремістські організації. Транснаціональні канали нелегальної міграції через територію нашої держави з ісламських держав Південно-Східної Азії (Шрі-Ланка, Бангладеш, Пакистан, Афганістан), Африки (Сомалі, Нігерія) до Центральної та Західної Європи, за оцінками фахівців, вважаються сприятливими для переміщення (вивезення із зон бойових дій) членів терористичних та екстремістських організацій, а також засобів терору.

Завдяки використанню каналів нелегальної міграції на державному кордоні України, існує реальна можливість проникнення та створення на території нашої держави терористичних груп чи терористичних організацій із громадян тих держав, уряди яких підтримують вчинення терористичних актів як спосіб задоволення своїх інтересів, порушуючи при цьому соціальні цінності, що склалися на теренах нашої держави, та завдаючи шкоди світовому іміджу нашої держави. Окрім того, такими каналами також може надходити матеріально-технічна та інша допомога терористичним групам і організаціям, які можуть виникати на території України, а також окремим терористам. Йдеться про можливість контрабанди різноманітного устаткування, зброї, вибухових речовин через державний кордон України. Найбільш характерними сферами діяльності злочинних угруповань є: організація та переміщення незаконних мігрантів; торгівля людьми; контрабандна діяльність; переміщення через державний кордон зброї, боєприпасів, наркотичних та інших небезпечних матеріалів і речовин.

Прикладом можливого вирішення такого протиріччя може слугувати досвід США з облаштування кордону (у буквальному розумінні – огорожі) із Мексиканськими Сполученими Штатами. Ще у 2005 році у США прийняті відповідні законодавчі акти, затверджений додатковий бюджет, розробляються нові охоронні технології. На кордоні запроваджуються більш ефективні засоби спостереження, засоби відображення й аналізу оперативної ситуації, збільшується кількість особового складу Митно-прикордонної служби США – органу Міністерства національної безпеки США, на який покладена відповідальність за питання, що пов'язані з охороною державного кордону, регулюванням і спрощенням міжнародної торгівлі, збором митних платежів та врегулюванням положень, які стосуються виконання законів щодо торгівлі, наркотичних речовин та імміграції [5, 27–28].

У 2013 році Сенат США затвердив зміни до законодавства США про імміграцію, так звану імміграційну реформу, яку продовжує сьогоднішній президент *Дональд Трамп*. Сутність нововведень полягає у можливості протягом 13 років легалізації нелегальних мігрантів, які проживають на території США й не мають проблем із законом. Окрім того, передбачено посилити контроль за міграцією на кордонах. Особливо це стосується кордону із Мексикою, через який проходить до США найбільша кількість нелегальних мігрантів. Передбачено подовжити огорожу, яка існує на цьому кордоні, та збільшити штат Митно-прикордонної служби США на 20 тис. осіб для її патрулювання. Охорона кордонів у США коштуватиме майже 50 млрд. дол. [6, с. 30].

Ще одним прикладом може слугувати той факт, що у жовтні 2001 року, після відомих трагічних подій, в США прийнято “Патріотичний акт” (**Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001 (USA PATRIOT Act)**), як підтвердження права поліції і ФБР використовувати методи стеження не

тільки за злочинцями загалом, а й для виявлення потенційних терористів та їх посібників. Зазвичай, це зводиться до агентурної роботи, прослуховування телефонних переговорів, моніторингу електронних й інших листів, іншої оперативної роботи. ФБР надана можливість перевіряти, наприклад, які сайти відвідує підозрюваний у зв'язках з терористами з комп'ютерів, встановлених в громадських місцях, а також отримувати будь-яку додаткову інформацію про підозрюваного від державних, недержавних і комерційних установ та організацій, окремих громадян [7].

Невдовзі було прийнято документ, відповідно до якого узаконювалася видача американських імміграційних віз особам, які надали США “критично важливу інформацію” про терористів і терористичні структури.

Попередження тероризму здійснюється також у процесі співпраці правоохоронних органів України і закордонних держав, що включає правову взаємодопомогу, проведення узгоджених заходів проти терористів і терористичних груп, контролю над тероризмом.

Досягнуті результати багато в чому визначаються організаційними заходами – створенням спеціалізованих підрозділів боротьби з тероризмом.

Подібні підрозділи і служби достатньо давно функціонують в інших державах. У США боротьбу з тероризмом очолює Міністерство внутрішніх справ, яке розробляє загальну стратегію і здійснює методичне керівництво всіма правоохоронними органами. Основним підрозділом, на який безпосередньо покладено боротьбу з тероризмом – Федеральне бюро розслідувань (ФБР). Разом із ним в Міністерстві внутрішніх справ діє Служба міграції і натуралізації. Значну роль в боротьбі з тероризмом виконує міністерство фінансів США, зокрема такі його структурні підрозділи, як секретна служба; служба внутрішніх доходів; бюро з алкоголю, тютюну і вогнепальної зброї. Питаннями боротьби з тероризмом певною мірою займається митна і поштова служби, міністерство праці, комісія з цінних паперів і бірж. На місцях боротьба з тероризмом здійснюється безпосередньо федеральними поліцейськими підрозділами, територіальна юрисдикція яких розподілена так, щоб в сукупності охопити контролем всю державу. Ці підрозділи діють у тісному контакті з іншими правоохоронними органами. Важливе значення має і створення в міських поліцейських управліннях спеціалізованих підрозділів.

Однак, цілком імовірним є те, що Україна може стати державою, на території якої здійснюватимуться терористичні акти проти представників інших держав або з метою демонстрації сили перед третіми державами.

Терористичні угруповання намагаються використовувати Україну як транзитну територію. За таких умов, держава не може з об'єктивних причин забезпечити належну протидію таким намаганням та може бути віднесена до прибічників або пособників тероризму, наслідки чого важко передбачити.

У сучасних умовах, з метою забезпечення національних інтересів держави, органи державної влади, правоохоронні органи та Збройні Сили України, повинні зосередити увагу на таких напрямках:

- протидії проведенню терористичних актів на території України щодо техногенно небезпечних об'єктів Збройних Сил, об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави (склади зі зброєю та боєприпасами, бронетанкові заводи). Це повинно здійснюватися шляхом спрямування наявних сил і засобів на охорону цих об'єктів, своєчасне виявлення та припинення спроб терористичних актів, а також ліквідації їх наслідків;

- багатоступеневого контролю за потоком нелегальної міграції, її нейтралізації;

- боротьби з організованою злочинністю, тих злочинних структур, що діють у сфері наркобізнесу, торгівлі людьми;

- протистояння спробам насильницького повалення конституційного ладу;

- силового протистояння діяльності осередків місцевих та іноземних організацій екстремістського, ультрарадикального та терористичного спрямування.

На нашу думку, коли йдеться про процеси забезпечення національної безпеки (зокрема від проявів терористичної діяльності і державного терору з боку інших, у першу чергу, сусідніх держав), варто пам'ятати про їх перманентність, постійну незавершеність. Процес сучасного суспільного розвитку настільки динамічний, що на місце одних суперечностей, навіть після їх усунення, приходять інші, що мають іноді принципово відмінні форми і зміст. Звідси виникає необхідність у безперервному прогнозуванні, створенні системи моніторингу за виникненням і розвитком нових небезпек та загроз.

У рамках Європейського Союзу і Ради Європи можуть ефективно розв'язуватися багато питань, а саме: вдосконалення правоохоронної системи, правосуддя, міграційної політики і практики, створення єдиної прикордонної служби, захисту прав людини, загалом впливу на характер боротьби з тероризмом, зокрема, на нормотворчу діяльність, уніфікацію законодавства. Активніших дій на антитерористичному полі хотілося б очікувати від ОБСЄ, особливо в рамках Форуму зі співпраці у сфері безпеки.

На переконання українських політиків, урядовців та науковців, є чіткі об'єктивні передумови для подальшого розповсюдження терористичного руху в Україні. Ознаками сучасного життя стали бойові дії на тимчасово окупованій території України, знищення інфраструктури та цілих населених пунктів, вибухи та підпали з метою залякування, вбивства на замовлення, захоплення заручників задля викупу та інші прояви терористичного характеру.

З іншого боку, поширення міжнародного тероризму, активна участь нашої держави в антитерористичній коаліції та миротворчих операціях на всій планеті, посилення міграційних потоків, насамперед, з регіонів підвищеної терористичної активності, спонукає визначення нових концептуальних підходів до проведення державної політики у сфері безпеки.

Поява викликів та загроз національній безпеці держави в умовах глобалізації потребує формування нової парадигми національної безпеки України. Проф. С. Телешун пропонує розглянути окремі доповнення до концепції національної безпеки, які додатково акцентують увагу на потенційних загрозах, як-от:

- диверсійні війни як засіб дестабілізації ситуації на території України з боку окремих держав і антиукраїнських закордонних центрів;
- екологічний тероризм як відображення незадовільного стану екологічного середовища на території України;
- інформаційний тероризм як результат незахищеності інформаційного простору України від негативного зовнішнього та внутрішнього впливу;
- ядерний тероризм як наслідок стратегічного розташування України на шляху транзиту нелегальних поставок радіоактивних компонентів, матеріалів та ізотопів, а також наявності АЕС на території держави;
- хіміко-бактеріологічний тероризм як результат низького рівня санітарного та епідеміологічного контролю, системи сертифікації товарів, що перевозяться через кордон держави, а також відсутності матеріально-технічної бази для ліквідації наслідків можливих епідемій;
- державний тероризм, що сприймається не як втручання іноземної держави у внутрішні справи України, а як засіб вирішення внутрішньополітичних конфліктів;
- збройна боротьба з метою реалізації політичних прав і свобод (етнічних, конфесійних тощо), до якої належить терористична діяльність повстанців проти військових, поліцейських об'єктів та органів влади [8, с. 101].

Висновки. Усе очевиднішою є загроза того, що при продовженні тенденції неконтрольованих державою, нелегальних, суспільно небезпечних міграційних процесів, вони і надалі залишаються “живильним джерелом” для міжнародних терористичних організацій. Нелегальні мігранти – це та категорія осіб (у своїй більшості), які проігнорували відчуття батьківщини і за символічну

винагороду вливаються в терористичні організації з ультраутопічною, злочинною ідеологією. Лише чітко окреслена, принципова міграційна політика держави в стані зупинити цей вкрай негативний процес. Перспективними напрямками є подальше вдосконалення такої міграційної політики на основі міжнародно-правових норм і українського законодавства; активізація співробітництва з країнами-партнерами в міграційній сфері на двох багатосторонніх засадах; загальна стабілізація політичної й економічної ситуації в державі.

1. *Міграція – виклик чи можливість?* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sylalyudey.org/publikatsiyi/migratsiya-vyklyk-chy-mozhlyvist> 2. *Міграція в Україні: факти і цифри 2016. Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf 3. Див. також: Василенко І. К. *Протидія незаконній міграції населення з країн Азії до Європи територією України (організаційно-правовий аспект): монографія / Ігор Костянтинівич Василенко.* – Донецьк: ВОНР ДЮО ЛДУВС, 2008. – 172 с.; *Правові механізми регулювання міграційних процесів: монографія / за заг. ред. проф. Н.П. Бортник.* – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. – 892 с.; *Статистичні дані Державної міграційної служби України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dmsu.gov.ua> 4. Литвин М. М. *Сучасні загрози національній безпеці України на державному кордоні / М. М. Литвин // Стратегічні пріоритети.* – 2014. – № 1 (30) – С. 144–145. 5. Звезжинский С. С. *Охрана сухопутных границ США / С. С. Звезжинский, В. А. Иванов, А. Б. Барсуков, М. В. Бабешко* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bnti.ru> 6. *Сенат США затвердив імміграційну реформу:* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://1tv.com.ua>. 7. *Патріотичний акт (USA PATRIOT Act, 2001)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.americanlaw.com/patriotact.html> 8. Телещун С. *Окремі аспекти політичної характеристики тероризму / С. Телещун // Актуальні проблеми внутрішньої політики.* – 2004. – № 4. – С. 101.

REFERENCES

1. *Migratsiya – vyklyk chy mozhlyvist'?* [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://sylalyudey.org/publikatsiyi/migratsiya-vyklyk-chy-mozhlyvist>. 2. *Migratsiya v Ukrayini: fakty i tsyfyry 2016. Predstavnytstvo Mizhnarodnoyi orhanizatsiyi z migratsiyi (MOM) v Ukrayini* [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf. 3. Vasylenko I. K. *Protydiya nezakonnny mihratsiyi naseleenny z krayin Aziyi do Yevropy terytoriyeyu Ukrayiny (orhanizatsiyino-pravovyy aspekt): monohrafiya / Ihor Kostyantynovych Vasylenko.* – Donets'k: VONR DYul LDUVS, 2008. – 172 p.; *Pravovi mekhanizmy rehulyuvannya mihratsiynykh protsesiv: monohrafiya / za zah. red. prof. N. P. Bortnyk.* – L'viv: NU “L'vivs'ka politekhnikha”, 2016. – 892 p.; *Statystychni dani Derzhavnoyi mihratsiyanoi sluzhby Ukrayiny* [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <https://dmsu.gov.ua>. 4. Lytvyn M. M. *Suchasni zahrozy natsional'niy bezpetsi Ukrayiny na derzhavnomu kordoni // Stratehichni priorytety.* – 2014. – No. 1 (30) – pp. 144–145. 5. Zvezhynskyy S. S. *Okhrana sukhopotnykh hranys SShA / S. S. Zvezhynskyy, V. A. Yvanov, A. B. Barsukov, M. V. Babeshko* [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.bnti.ru>. 6. *Senat SShA zatverdyy immihratsiynu reformu:* [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://1tv.com.ua>. 7. *Patriotychnyy akt (USA PATRIOT Act, 2001):* [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu <http://www.americanlaw.com/patriotact.html>. 8. Teleshun S. *Okremi aspekty politychnoyi kharakterystyky teroryzmu / S. Teleshun // Aktual'ni problemy vnutrishn'oyi polityky.* – 2004. – No. 4. – p. 101.

Дата надходження: 25.10.2017 р.